

Roši Šunru Suzuki (1904-1971)

ZEN UM, POČETNIČKI UM

ŠUNRU SUZUKI
Priredila Trudi Dikson

baBun
Beograd 2015.

Naslov originala:
Zen mind, beginner's mind
Shunryu Suzuki

© Copyright na prevod za Srbiju
IP BABUN

Preveo s engleskog:
Zvonimir Baretić

Kaligrafija na naslovnoj strani:
Šunrju Suzuki „Početnička svest“

Štampa:
Bubanj štampa, Beograd,

Tiraž: 1200

Prvo izdanje

ISBN 978-86-83737-89-5

Posvećeno mom učitelju
GJOKUĐUN SO-ON-DAIOŠOU

SADRŽAJ

Predgovor (Hjuston Smit)	9
Uvod (Richard Bejker)	13
Prolog: Početnička svest	21

I. DEO ISPRAVNO VEŽBANJE

Položaj	29
Disanje	34
Kontrola	38
Talasi svesti	42
Korov svesti	45
Srž zena	47
Bez dualizma	51
Klanjanje	55
Ništa naročito	59

II. DEO ISPRAVAN STAV

Put posvećenosti	65
Ponavljanje	68
Zen i ushićenje	71
Ispravan napor	74
Bez traga	78
Božje davanje	82
Greške u vežbanju	86
Ograničenje aktivnosti	90

Samoposmatranje	93
Glačanje crepa	97
Postojanost	102
Komunikacija	106
Negativno i pozitivno	110
Nirvana, vodopad	114

III. DEO ISPRAVNO RAZUMEVANJE

Tradicionalan zen duh	121
Prolaznost	126
Kvalitet bića	129
Prirodnost	133
Praznina	137
Spremnost, pažnja	141
Verovanje ni u šta	145
Prianjanje, neprianjanje	148
Mirnoća	151
Iskustvo, nikako filozofija	154
Izvorni budizam	157
S one strane svesnosti	160
Budino prosvetljenje	165
Zen budistička svest	168

PREDGOVOR

Dva Suzukija. Pre pola veka, prilikom prenosa koji je po istorijskoj važnosti bio ravan prevođenju Aristotela i Platona na latinski jezik u trinaestom i petnaestom veku, Daisec T. Suzuki je bez ičije pomoći doneo zen na Zapad. Pedeset godina kasnije Šunru Suzuki je učinio nešto skoro isto tako važno. U svojoj jedinoj knjizi, koja se ovom prilikom prvi put objavljuje u džepnom izdanju, on je obznanio upravo ona uputstva koja bi Amerikanci zainteresovani za zen trebalo da čuju.

Za razliku od Suzukijevog dramatičnog zena, Šunru Suzukijev zen je običan. *Satori* je bio središnja tema Daisecovih rukopisa koji su pobuđivali zanimanje uglavnom zbog opčinjenosti tim izvanrednim stanjem. U Šunru Suzukijevoj knjizi reč *satori* i njen približni ekvivalent *kenšo* se nikad ne pojavljuju.

Kad mi se četiri meseca pre njegove smrti pružila prilika da ga upitam zašto se *satori* ne pominje u njegovoj knjizi, njegova žena se nagnula prema meni i nestašno šapnula: „To je zato što ga nije doživeo.“ Roši ju je na to kvrcnuo svojom lepezom u tobožnjem zaprepašćenju i s prstom na ustima prosihtao: „Pssst! Nemoj da mu pričaš!“ Kad se naš glasan smeh stišao, on je rekao: „Nije da *satori* nije važan, ali nije deo zena koji bi trebalo naglašavati.“

Suzuki-roši je bio s nama u Americi samo dvanaest godina – samo jednu rundu po dalekoistočnom računanju godina u tucetima – ali bile su dovoljne. Zahvaljujući radu tog malog tihog čoveka, sada po-

stoji jedna vrlo napredna organizacija *soto zena* na našem kontinentu. Njegov život je tako savršen *soto* put tokom koga su se čovek i put prosto stobili. „Njegovo držanje lišeno ega nije nam ostavilo nikakve ekscentričnosti koje bismo dodatnom pričom ukrašavali. Iako nije talasao i ostavio tragove kao jedna ovosvetovna ličnost, otisci njegovih stopala u nevidljivom svetu istorije vode pravo napred.“* Njegovi spomenici su prvi manastir *soto zena* na Zapadu – „Planinski zen budistički centar“ kod Tassađare, njegova gradska podružnica – „Zen budistički centar u San Francisku“ i, za javnost u širokom smislu, ova knjiga.

Ne prepuštajući ništa slučaju, on je pripremio svoje učenike za najteže – za trenutak kad će njegova opipljiva prisutnost iščeznuti u praznini.

„Ako u trenutku umiranja patim, to je u redu, znate; to je pateći Buda. Neka vas to ne zaprepasćuje. Možda će se svako boriti zbog fizičke agonije; ili duhovne agonije. Ali to je u redu, to nije problem. Trebalo bi da smo zahvalni što imamo jedno ograničeno telo... poput mog ili vašeg. Kad biste živeli večno, to bi za vas bio pravi problem.“

I on je osigurao prenos. U ceremoniji u „Planinskom sedištu“ 21. novembra 1971. on je naime-novao Ričarda Bejkera kao svog *dharma* naslednika. Njegov rak je toliko uznapredovao da je tokom procesije mogao da korača samo uz sinovljevo pridržavanje. Čak i u takvom stanju, njegov štap je sa svakim korakom udarao o pod s nepokolebljivošću zen budističke volje koja je karakterisala njegovu blagu spoljašnost. Bejker je primanje mantije pro-pratio sledećom pesmom:

* Iz izraza poštovanja koje je Meri Farkaš iskazala u Zen budističkim beleškama, Prvi američki zen budistički institut, januar, 1972.

Ovaj mirisni štapić
koji sam imao dugo vremena,
ne-rukam prinosim
mom učitelju, mom prijatelju
Suzuki Šunrju Daiošou,
osnivaču ovih hramova.

Nemerljivo je ono što si uradio.
Šetam s tobom po Budinoj blagoj kiši.
Odeća nam je skroz promočena,
ali na lišću lotosa
ne zadržava se nijedna kap.

Dve sedmice kasnije Učitelj je umro, a za vreme njegove sahrane 4. decembra Bejker-roši se obratio mnoštvu okupljenom radi odavanja pošte:

„Nema lakog načina da se bude učitelj ili učenik, iako bi to morala biti najveća radost u ovom životu. Nema lakog načina da se dođe u jednu zemlju bez budizma i ona ostavi s mnogobrojnim učenicima, sveštenicima i svetovnim simpatizerima dobro na toj stazi, kao i da se promeni život hiljadama osoba širom te zemlje; nema lakog načina da se utemelji i održava jedan manastir, jedna gradska podružnica, kao i trenožni centri u Kaliforniji i mnogim drugim mestima u SAD. Ali taj „nimalo lak način“, to izuzetno postignuće se zahvaljujući njemu lako prizemljilo jer nam je od svoje prave prirode podario našu pravu prirodu.

Ostavio nam je onoliko koliko može neki čovek da ostavi, sve suštinsko, Budinu svest i srce, Budinu praksu, Budino učenje i život. On je ovde u svakom od nas ako ga želimo.“

Hjuston Smit, profesor filozofije
Masačusetski tehnološki institut

Slova za početnički um, kaligrafija Šunru Suzukija

UVOD

Za jednog Suzuki-rošijevog učenika ova knjiga će biti Suzuki-rošijeva svest, ali ne njegova obična ili lična svest, već njegova zen budistička svest, svest njegovog učitelja Gjokuđun So-on-daiōša, svest Dogen-zendija, svest celog niza (prekinutog ili neprekinutog, istorijskog i mitskog) učitelja, patrijarha, monaha i svetovnih posvećenika od Budinog vremena do naših dana, a takođe i svest samog Bude, svest zen budističke prakse. Ipak, za većinu čitalaca ova knjiga će biti prikaz načina na koji jedan učitelj zena priča i podučava. To će biti priručnik o tome kako da se vežba zen, o životu na zen budistički način, o stavovima i razumevanju koji zen budističku praksu čine mogućom. Ova knjiga će za svakog čitaoca biti ohrabrenje da ostvari sopstvenu prirodu, svoju zen budističku svest.

Zen budistička svest je jedna od onih zagonetnih fraza koju koriste učitelji zena kako biste primetili sebe, zašli s one strane reči i pitali se šta su to vaša svest i biće. To je svrha celog učenja zena – da vas podstakne da se pitate i odgovorite na to pitanje s najdubljim izrazom sopstvene prirode. Kaligrafija na prednjoj korici čita se *njorai* na japanskom ili *tathagata* na sanskritu. To je jedno od Budinih imena u značenju „onaj ko je sledio stazu, ko se vratio iz takvosti, ili je takvost, onakvost, praznina, potpuno savršen“. To jeste temeljni princip koji omogućava pojavu Bude. To je zen budistička svest. U vreme kad je pisao tu kaligrafiju – koristeći kao četkicu

raščupan kraj jednog od velikih listova biljke juka sličnih maču koja raste na planinama oko „Planinskog zen budističkog centra“ – Suzuki-roši je rekao: „To znači da je Tathagata telo cele zemlje.“

Uvežbavati zen budističku svest znači održavati početnikovu svest. Čednost prvog pitanja „Ko sam ja?“, potrebna je tokom celog zen budističkog vežbanja. Početnikova svest je prazna, oslobođena navika jednog stručnjaka; ona je spremna da prihvata, sumnja i otvorena za sve mogućnosti. To je vrsta svesti koja može da vidi stvari kakve jesu i koja postepeno, u jednom blesku, može da shvati prvobitnu prirodu svega. To uvežbavanje zen budističke svesti je prisutno u celoj knjizi. Posredno ili ponekad pomoću zaključka, svako poglavlje knjige se bavi pitanjem kako održati taj stav tokom meditacije i u životu. To je jedan drevan način podučavanja pri kome se koriste najjednostavniji jezik i situacije iz svakodnevnog života. To znači da bi učenik trebao da podučava samog sebe.

„Početnička svest“ je bio Dogen-zendijev omiljen izraz. Kaligrafija s početka, takođe Suzuki-rošijevo delo, čita se *šošin* ili „početnička svest“. Zen budistička kaligrafija podrazumeva pisanje kao da ste početnik, tj. na najneposredniji i najjednostavniji način. Ona je lišena nastojanja da se nešto učini vešto ili lepo, ona iziskuje pisanje s punom pažnjom kao da prvi put otkrivате ono što pišete; tada će vaša celovita priroda biti zastupljena u vašem pisanju. To je način vežbanja iz trenutka u trenutak.

Ovu knjigu je zamislila i započela Merien Derbi, bliska učenica Suzuki-rošija koja je osnovala zen budističku grupu Los Altos. Suzuki-roši se priključivao zazen meditacijama te grupe jednom ili dvaput sedmično. On im je posle svakog medita-

ativnog perioda besedio, ohrabrivao ih u njihovom vežbanju i pomagao u rešavanju problema. Merien je snimala njegove govore i ubrzo, kako se ta grupa razvijala, uočila u njima jedan kontinuitet i razvojnost i mogućnost upotrebe kao priručnika i toliko potrebnog zapisa Suzuki-rošijevog izvanrednog duha i učenja. Na osnovu zapisa tih govora održanih u periodu od nekoliko godina, ona je sačinila prvu skicu sadašnje knjige.

A onda je Trudi Dikson – druga bliska učenica Suzuki-rošija koja je imala mnogo iskustva u pripremanju i štampanju „Vind Bela“ (*Wind Bell*), publikacije Zen budističkog centra – priredila taj rukopis za štampu. Uopšte nije lako izvršiti pripremu takve knjige, te će propratno objašnjenje zašto je ona takva pomoći čitaocu da je bolje shvati. Suzuki-roši na najteži ali uverljiv način priča o budizmu. On se služi uobičajenim okolnostima iz života ljudi i pokušava celo učenje da saopšti pomoću tako jednostavnih izjava kao što je, recimo, „Posluži se čajem“. Priređivač mora biti svestan implikacija u pozadini takvih izjava kako ne bi zarad jasnoće ili gramatike izostavio pravu poruku predavanja. Takođe, bez dobrog poznavanja Suzuki-rošija i iskustva u radu s njim, lako je iz istih razloga izostaviti i pozadinu razumevanja ovaploćenu u njegovoj ličnosti, energiji ili volji. A lako je izostaviti i dublju čitaočevu svest kojoj je potrebno ponavljanje te prividno opskurne logike i poezije kako bi spoznala sebe. Odlomci koji se čine nejasni ili očigledni često su prosvetljujući kad se čitaju veoma pažljivo i uz samopropitivanje zašto bi taj čovek rekao tako nešto.

Priređivanje je dodatno komplikovala činjenica da engleski jezik krase krajnji dualizam u njegovim

bazičnim postavkama i da tokom vekova nije imao priliku da razvije jedan način izražavanja nedualističkih budističkih ideja kao što se zbilo s japanskim jezikom. Suzuki-roši koristi te različite kulturne vokabulare potpuno slobodno, izražava se kombinujući japanski osećajno atributivni način mišljenja sa zapadnjačkim idejno isključivim načinom što njegovim slušaocima zvuči poetski i filozofski savršeno smisljeno. Ali to lako može da se izgubi u prepisima zbog pauza, ritma i naglašavanja koji njegovim rečima daju dublje značenje i drže njegove misli na okupu. Tako je Trudi mesecima radila sama i sa Suzuki-rošijem kako bi se sačuvala autentičnost i duh njegovih reči, a ipak proizveo rukopis razumljiv na engleskom.

Trudi je knjigu podelila naglašavajući tri celine – „Ispravno vežbanje“, „Ispravan stav“ i „Ispravno razumevanje“ – koje se grubo podudaraju s telom, osećanjem i svešču. Ona je takođe izabrala naslove za besede i podnaslove koji, obično izvedeni iz glavnine predavanja, slede za njima. Naravno, ti izbori su donekle proizvoljni, ali postupila je tako kako bi uspostavila neku vrstu veze između određenih odeljaka, naslova i podnaslova, kao i samih beseda. Odnos između beseda i tih pridodatih elemenata pomoći će čitaocu da temeljito izuči predavanja. Jedina beseda koja originalno nije održana grupi Los Altos jeste „Epilog“ koji je sažetak dva govora održana u vreme kad se Zen budistički centar preselio u svoja nova sedišta u San Francisku.

Ubrzo po završetku rada na ovoj knjizi, Trudi je u svojoj tridesetoj umrla od raka. Ona je nastavila da živi kroz svoju decu Eni i Viliya i supruga Majka, slikara. I on je doprineo ovoj knjizi nacrtavši muvu na strani 70. Kad je bio zamoljen da učini nešto za

knjigu, on je kao dugogodišnji učenik zena rekao: „Ja ne mogu da nacrtam nešto u zen budističkom maniru, a opet ne mogu da uradim ništa sem crteža. Ja svakako ne mogu da se zamislim kako crtam *zafu* (jastuk za meditaciju), lotos ili tome slično, ali ipak mogu da pojmim ideju u pozadini toga.“ Jedna realistično nacrtana muva često se pojavljuje na Majkovim platnima. Suzuki-roši je veoma voleo žapca koji sedi tako mirno da se čini kao da spava, ali je dovoljno budan da primeti svakog insekta u prolazu. Možda ta muva čeka žabu.

Trudi i ja smo sarađivali na više načina u vezi s ovom knjigom. Ona me je zamolila da završim pripremu, napišem uvod i da se pobrinem za njeno objavljivanje. Birajući između nekoliko izdavačkih kuća, ja sam našao da je „Džon Vederhil“ (*John Weatherhill, Inc.*) uz učešće „Meredith Vederbai i Odijou Buk“ (*Meredith Weatherby and Audio Book*) bio u stanju da uglanca, dizajnira i objavi ovu knjigu baš onako kako je to bilo potrebno. Rukopis je pre objavljivanja pročitao profesor Kogen Mizuno, čelnik Odseka budističkih studija sa Univerzitetu Komazava i istaknuti učenjak indijskog budizma. On je velikodušno pomogao oko transliteracije sanskritskih i japanskih budističkih izraza.

Suzuki-roši nikad nije pričao o svojoj prošlosti, pa sam se za to uglavnom ja pobrinuo. On je bio učenik Gjokuđun So-on-daiošoa, jednog od vodećih učitelja *soto* zena u to vreme. Naravno, imao je i druge učitelje od kojih je jedan naglašavao važnost temeljitog razumevanja *sutri*. Suzuki-rošijev otac je takođe bio učitelj zena, te je on još kao dečak počeo svoje šegrtovanje pod paskom Gjokuđuna, jednog od očevih učenika. Suzuki je bio uvaženi učitelj zena još kao relativno mladi tridesetogodišnjak, barem ja

tako mislim. U Japanu je bio odgovoran za mnoge hramove i manastire, kao i za ponovnu izgradnju nekoliko njih. Za vreme Drugog svetskog rata je predvodio jednu pacifistički opredeljenu grupu u Japanu. Kao mladić je bio zainteresovan za dolazak u Ameriku, ali je tu zamisao dugo držao skrajnutu, sve do trenutka kad ga je jedan prijatelj zamolio da dođe u San Francisko na godinu ili dve i predvodi tamošnju skupinu japanskih soto budista.

Godine 1958. on je u svojoj pedeset trećoj prispeo u Ameriku. Povratak je odlagao nekoliko puta, a onda je odlučio da ostane u SAD. Postupio je tako jer je otkrio da Amerikanci imaju početničku svest, da imaju nekoliko predrasuda o zenu, da su potpuno otvoreni za njega i uvereni da može da im bude od pomoći u životu. Otkrio je da se raspituju o zenu na način koji zenu udahnuje život. Ubrzo po dolasku pristupilo mu je nekoliko ljudi i upitalo ga da li bi mogli s njim da izučavaju zen. On im je odgovorio da upražnjava zazen rano svakog jutra i da mogu da mu se pridruže ako to žele. Otad se jedna poprilično velika zen budistička grupa oformila oko njega – sada već na šest mesta u Kaliforniji. Suzuki-roši najveći deo vremena provodi u „Zen budističkom centru“ u ulici Pejdz br. 300 (*300 Page Street*) u San Francisku u kome živi oko šezdeset učenika a još ih više redovno upražnjava zazen; kao i u „Planinskom zen budističkom centru“ kod Tassađara Izvora (*Tassajara Springs*) iznad doline Karmel (*Carmel Valley*). Taj potonji je prvi zen budistički manastir u SAD i u njemu živi i vežba tokom tromesečnih ili dužih perioda drugih šezdeset ili približno toliko učenika.

Trudi je osećala da bi razumevanje načina na koji učenici zena doživljavaju svog učitelja moglo

više nego bilo šta drugo da pomogne čitaocu da shvati te besede. Ono što učitelj zaista nudi učniku je doslovno živi dokaz da sve te priče i prividno nemogući ciljevi mogu da se ostvare u ovom životu. Što se više upuštate u svoje vežbanje to više otkrivete prisustvo učiteljeve svesti da bi na kraju shvatili da su vaša i njegova svest Budina svest. A otkrivete i da je zazen meditacija najsavršeniji izraz vaše prave prirode.

Naredni Trudin izraz poštovanja učitelju vrlo dobro odražava odnos jednog učitelja zena i njegovog učenika:

„Jedan roši je osoba koja je ostvarila tu savršenu slobodu koju potencijalno mogu da postignu sva bića. On egzistira slobodno u punoći svog celog bića. Tokovi njegove svesti nisu okoštali ponavljajući obrasci naše uobičajene i ka sebi okrenute svesti, već pre spontana i prirodna iskakanja iz stvarnih okolnosti sadašnjosti. Ishodi pomenutog iskazani kvalitetom njegovog života su izvanredni – polet, snaga, otvorenost, jednostavnost, skromnost, smirenost, veselost, neverovatno oštroumlje i neizmerno saosećanje. Celo njegovo biće svedoči šta znači živeti u stvarnosti sadašnjosti. Bez ijedne reči ili postupka, dovoljan je samo susret s jednom tako razvijenom ličnošću pa da se promeni ceo životni put drugog čoveka. Ipak, nisu učiteljeve izvanredne osobine ono što zbunjuje, pobuđuje radoznalost i kopka učenika, već je to njegova krajnja običnost. Zato što je na-prosto svoj, on je ogledalo za svoje učenike. Kad smo s njim, mi osećamo naše moći i naše nedostatke bez ikakve njegove pohvale ili kritike. U njegovom prisustvu vidimo naše prvobitno lice i izuzetnost koju uočavamo je samo naša prava priroda. Kad naučimo da oslobađamo našu prirodu, granice između

učitelja i učenika iščezavaju u nedokučivom toku
postojanja i radosti rascvetavanja Budine svesti.“

Ričard Bejker
Kjoto, 1970.

ZEN UM, POČETNIČKI UM

„To je mudrost koja traga za mudrošću.“

PROLOG

„U početnikovoj svesti leže mnoge mogućnosti, a u stručnjakovoj ih je samo nekoliko.“

Ljudi govore da nije lako upražnjavati zazen, ali u vezi s tim postoji nerazumevanje. Nije to teško zato što je naporno sedeti skrštenih nogu ili postići prosvetljenje, već zato što je teško održavati našu svest i praksu čistim u bazičnom smislu. Posle svog uspostavljanja u Kini, zen se razgranao u više škola i istovremeno bivao sve nečistiji. Ipak, nije mi namera da pričam o kineskom zenu ili istoriji zena, već samo da vam pomognem da svoju praksu sačuvate od prljanja.

U Japanu imamo izraz *šošin* koji znači „početnička svest“. Cilj vežbanja jeste očuvanje naše početničke svesti. Pretpostavimo da recitujete sutru *Prađnaparamita* samo jednom. To bi mogla da bude jedna vrlo dobra recitacija. Ali šta će se desiti s vama ako je recitujete dvaput, triput, četiri ili više puta? Vi vrlo lako možete da izgubite svoj prvobitni stav prema njoj. Isto će se desiti i s vašim drugim zen budističkim vežbama. Neko vreme ćete zadržavati svoju početničku svest, ali ako nastavite s vežbanjem jednu, dve tri ili više godina, onda ste podložni gubitku bezgraničnog značenja prvobitne svesti iako ste možda malkice uznapredovali.

Za poklonike zena je najvažnije da ne naginju dualizmu. Naša „prvobitna svest“ sve sadrži u sebi. Ona je uvek bogata i dovoljna sama sebi. Ne bi trebalo da gubite to samodovoljno stanje svesti. To ne

podrazumeva jednu zatvorenu svest, već u stvari praznu i spremnu svest. Ako vam je prazna, svest je uvek spremna za nešto; ona je otvorena za sve. U početnikovoj svesti leže mnoge mogućnosti, a u stručnjakovoj ih je samo nekoliko.

Ako preterujete u razlikovanju, vi se ograničavate. Ako ste preterano zahtevni ili pohlepni, vaša svest nije bogata i samodovoljna. Ako izgubimo našu prvobitnu samodovoljnu svest, ostaćemo lišeni svih pravila. Ako vam svest postane zahtevna, ako čeznete za nečim, onda ćete narušiti sopstvena pravila o tome šta je laž, krađa, ubijanje, nemoral i tome slično. Ako pak čuvate svoju prvobitnu svest, pravila će se sama čuvati.

U početnikovoj svesti nema misli: „Ja sam nešto postigao.“ Sve misli usredsređene na sebe ograničavaju našu neizmernu svest. Mi smo pravi početnici kad smo lišeni misli o postignuću, kad ne mislimo na sebe. Tada stvarno možemo nešto da učimo. Početnikova svest je svest saosećajnosti. Kad je saosećajna, naša svest je bezgranična. Osnivač naše škole Dogen-zenđi je uvek isticao izuzetnu važnost ponovnog uspostavljanja naše bezgranične prvobitne svesti. U tom slučaju smo uvek iskreni prema sebi, saosećamo sa svim bićima i možemo u stvari da vežbamo.

Dakle, najteže je stalno održavati našu početničku svest. Nema potrebe za dubokim razumevanjem zena. Čak i ako čitate knjige o zenu, svaku pojedinu rečenicu morate da čitate s istom otvorenim svešću. Ne bi trebalo da kažete: „Ja znam šta je zen“ ili „Ja sam postigao prosvetljenje“. To je takođe prava tajna umetnosti – uvek budi početnik. Budite veoma veoma pažljivi u vezi s tim. Ako počnete da upražnjavate zazen, počecete da

cenite svoju početničku svest. To je inače tajna zen budističke prakse.